

ADALYA

(AYRIBASIM/OFFPRINT)

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YILLIĞI
THE ANNUAL OF THE SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA
Vehbi Koç Vakfı
Suna - İnan KIRAÇ Akdeniz Medeniyetleri
Araştırma Enstitüsü Yıllık Dergisi
Yönetim Yeri: Barbaros Mh. Kocatepe Sk. No. 25
Kaleiçi 07100 Antalya Tel: +90 242 243 42 74
Faks: +90 242 243 80 13 E-posta: akmed@akmed.org.tr
Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın **Sayı:** XVII - 2014
Yayıncı Sertifika No: 25840

Sahibi: Vehbi Koç Vakfı Adına Erdal YILDIRIM
Sorumlu Müdür: Kayhan DÖRTLÜK
Yapım: Zero Prodüksiyon Ltd.
Abdullah Sokak No. 17 Taksim 34433 İstanbul
Tel: +90 212 244 75 21 www.zerobooksonline.com
Baskı: Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
100. Yıl Mah. Matbaacılar Sit. 2. Cad. No: 202/A Bağcılar-İstanbul
Tel: +90 (212) 325 71 25 Fax: +90 (212) 325 61 99
Sertifika No: 29487

ISSN 1301-2746

Yayıncı Sertifika No: 25840

Bilim Danışma Kurulu / Editorial Advisory Board

Hâluk ABBASOĞLU	Frank KOLB
David ABULAFIA	Wolfram MARTINI
Ara ALTUN	Gönül ÖNEY
Oluş ARIK	Mehmet ÖZSAİT
Cevdet BAYBURTLUOĞLU (C)	Urs PESCHLOW
Jürgen BORCHHARDT	Felix PIRSON
Thomas CORSTEN	Scott REDFORD
Jacques DES COURTILS	Denis ROUSSET
Vedat ÇELGİN	Martin Ferguson SMITH
Nevzat ÇEVİK	Oğuz TEKİN
İnci DELEMEN	Gülsün UMURTAK
Refik DURU	Burhan VARKIVANÇ
Serra DURUGÖNÜL	Michael WÖRRLE
Hansgerd HELLENKEMPER	Martin ZIMMERMAN

Adalya, **A&HCI** (Arts & Humanities Citation Index) ve **CC/A&H** (Current Contents / Arts & Humanities) tarafından taranmaktadır.

Adalya is indexed in the **A&HCI** (Arts & Humanities Citation Index) and **CC/A&H** (Current Contents / Arts & Humanities).

Hakemli bir dergidir / A peer reviewed Publication

Editörler / Editors

Kayhan DÖRTLÜK
Tarkan KAHYA
Remziye BOYRAZ SEYHAN
Tuba ERTEKİN

İngilizce Editörleri / English Editors

İnci TÜRKOĞLU
Mark WILSON

Yazışma Adresi / Mailing Address

Barbaros Mah. Kocatepe Sk. No. 25
Kaleiçi 07100 ANTALYA-TURKEY
Tel: +90 242 243 42 74 • Fax: +90 242 243 80 13
akmed@akmed.org.tr
www.akmed.org.tr

İçindekiler

Nikos Efstratiou – Paolo Biagi – Elisabetta Starnini <i>The Epipalaeolithic Site of Ouriakos on the Island of Lemnos and its Place in the Late Pleistocene Peopling of the East Mediterranean Region</i>	1
Süleyman Özkan – Mücella Erdalkıran <i>Yeni Buluntuların Işığında Çukurkent Neolitik Yerleşimi</i>	25
Hale Güney <i>Same Type, Different Legend: Anchiaie or Soloi?</i>	45
H. Asena Kızıarslanoğlu – Erkan Alkaç <i>Elaiussa'da Ele Geçen Hellenistik Dönem Rhodos Amphora ve Amphora Mübürleri</i>	55
Deniz Kaplan <i>Doğu Dağlık Kilikia'da (Olba Bölgesi) Erken İmparatorluk Dönemi'nde İmar Hareketliliğindeki Durgunluk ve Isodom Kuleler: Dağlık Kilikia-Isauria İsyancıları</i>	69
Hamdi Şahin – Aşkım Özdzibay <i>Dağlık Kilikia Kurşun Kalesi Tapınağı ve Stoasına İlişkin Yeni Öneriler</i>	85
İnci Delemen – Emine Koçak <i>The Dancing Attis: A Bronze Statue from the Macellum / Agora of Perge</i>	123
B. Ayça Polat Becks – Hüseyin Metin <i>Pisidia'dan Plouton-Kore Betimli Bir Adak Steli ve Yöre Kültü Hakkında Düşündürdükleri</i> ...	145
Filiz Cluzeau <i>An Homeric Dream Oracle from Termessos</i>	159
Emma L. Baysal – Hugh Elton <i>A tomb with a view: the rock-cut cemetery at Alaban in Isauria</i>	181
Mehmet Oktan – Gülcan Şaroğlu <i>Eine neue Widmungsinschrift des Statthalters Valerius Diogenes für Konstantin den Großen aus dem pisidischen Antiochia</i>	209
Nevzat Çevik – Süleyman Bulut <i>Andriake Doğu Hamamı: Bölgenin Hamam Mimarlığına Işık Tutan Yeni Bir Örnek</i>	221
Eric Laufer – Johannes Lipps <i>Eine frühbyzantinische Kirche beim pisidischen Pednelissos und ihre kaiserzeitlichen Spolien</i>	263
Çiğdem Gençler-Güray – Nilüfer Peker <i>A Figure-Engraved Glass Bowl from the Early Byzantine Period</i>	281

Hatice Durgun	
<i>XIX. yy. 'da Elmalı Abdal Musa Dergâhı Şeybliği ve Vakıflarına Yönelik Müdahaleler</i>	295
Mehmet Ak	
<i>Antalya'da İdari Yapı ve Nüfus (1915)</i>	311

Prof. Dr. CEVDET BAYBURTLUOĞLU
(1934-2013)

“...Yaşamınızı arkeolojiye bağladınız. Arkeolojiyi içten gelen duygularla sevdiniz ve onu Türk kamuoyuna sevdirdiniz. Örnek bir bilim adamı olarak Türk arkeolojisinde seçkin bir yeriniz vardır. Sevecen bir hoca, özverili bir kazı yönetmeni, barışı, dostluğu yaşatan bir aydın olarak hizmet görüyorsunuz. Sizin bundan sonra Türkiye ve dünya arkeolojisiyle turizmine olan büyük hizmetlerinizi başarıyla sürdüreceğiniz inancındayım. Sizi sevgiyle, saygıyla selamlarım.*”

Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal
İzmir, 2001.

“...You have dedicated your life to archaeology. You have loved archaeology with the most sincere of feelings and made society love it. You have a special elite place among Turkish archaeological academia. You have been serving as a role model for the embracing teacher, the self-sacrificing excavation director and the enlightened person reviving peace and friendship. I believe that you will continue your great services to Turkish and world tourism and to archaeology. I salute you with love and respect.*”

Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal
İzmir, 2001.

Adalya'nın bu sayısı, bir vefa ve saygı gereği Bilim Danışma Kurulu üyemiz, AKMED Kütüphanesinin nazik ve cömert bağışçısı Cevdet Bayburtluoğlu'nun aziz hatırasına armağandır.

This issue of ADALYA is dedicated, in fidelity and respect, to the dear memory of Cevdet Bayburtluoğlu, a generous and kind donor to the Library and member of the Academic Advisory Board of AKMED.

---

* E. Akurgal, “Cevdet Bayburtluoğlu'nun Anadolu Arkeolojisine Katkıları”, in: C. Özgünel et al. (eds.), Cevdet Bayburtluoğlu İçin Yazılar – Essays in Honour of Cevdet Bayburtluoğlu (2001) 1.

Doğu Dağlık Kilikia'da (Olba Bölgesi) Erken İmparatorluk Dönemi'nde İmar Hareketliliğindeki Durgunluk ve Isodom Kuleler: Dağlık Kilikia-Isauria İsyanları

Deniz KAPLAN*

Kilikia'dan günümüze en fazla Dağlık/Taşlık¹ kısmının doğusundaki eserler ve anıtlar korunmuş ve gelmiştir. Bu bölge, Doğu Dağlık Kilikia'dır ve Olba Bölgesi olarak da adlandırılmaktadır. Doğu Dağlık Kilikia, Kalykadnos (Göksu) ve Lamos (Limonlu) Nehirleri arasında yer alır. Bu bölge, Kilikia içerisinde araştırmacılar tarafından en çok ilgi çeken ve araştırma yapılan alan özelliğine sahiptir. Bu bölgenin kale ve kuleleri², kentleşmesi ve kırsal yerleşimleri³, evleri⁴, epigrafik buluntuları⁵, mezarları⁶, heykeltıraşlık eserleri⁷, mimari süslemeleri⁸, kamusal yapıları⁹ düzenli ve kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve sonuçları bilim dünyasıyla paylaşılmıştır¹⁰. Sözü geçen

* Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan, Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampusu Yenişehir, Mersin. E-posta: denizkaplan@mersin.edu.tr

¹ Strabon XIV.5.1.

² Durugönül 1998.

³ Sayar 1999a, 193-216; Aydınöglü 2009, 25 vd; Aydınöglü 2010, 1-18; Şahin 2007a, 142-145; Aşkın 2010, 33-53; Şahin 2009a, 257-289.

⁴ Eichner 2011.

⁵ Bean - Mitford 1965; Hagel - Tomaschitz 1998; Heberdey - Wilhelm 1896; Hicks 1891, 225-273; Keil - Wilhelm 1931; Sayar 1995, 39-61; Sayar 1996, 55-75; Sayar 1997, 115-123; Sayar 1999b, 409-423; Sayar 2001, 275-289; Sayar 2002, 111-127; Sayar 2003, 59-71; Sayar 2004, 155-169; Şahin 2007b, 116-121; Şahin 2007c, 35-40; Şahin 2008, 120-129; Şahin 2009b, 125-131; Şahin 2010, 131-137.

⁶ Machatschek 1967; Durukan 2009, 343-370.

⁷ Durugönül 1989.

⁸ Berns 1998, 135-154; Kaplan 2006, 89-113; Kaplan 2013.

⁹ Diokaisareia için bk.: Wannagat 2006, 117-216; Klingenschmid - Kayser 2009, 97-131; Spanu 2011; Kaplan 2012, 183-200. Elaiussa Sebaste için "Elaiussa Sebaste" başlığıyla çıkan ve üç ciltten oluşan kazı bantlarına bakılabilir. Ayrıca bk.: Berns 1998, 135-154; Borgia 2008, 249-276; Schneider 2008; Kaplan 2009a, 23-32. Korykos için bk.: Kaplan 2006, 89-113; Kaplan 2008, 227-249; Kaplan 2009b, 169-182; Aşkın 2012, 291-322; Seleukeia için bk.: Berns 1998, 135-154; Olba için bk.: Erten 2009, 76-85.

¹⁰ Ayrıca Kilikia arkeolojisi ile ilgili birçok sempozyum yapılmıştır: 2001 yılında E. Jean, A. M. Dinçol ve S. Durugönül tarafından İstanbul'da 1999 yılında gerçekleştirilen yuvarlak masa toplantısı [(Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler (M.Ö 2. bin - M.S. 4. yy.)); Deutsche Forschungsgemeinschaft tarafından desteklenen bir projenin sonuçlarını içeren K. Ehling, D. Pohl ve M. H. Sayar tarafından hazırlanan "Kulturbegegnung in einem Brückenland. Gottheit und Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien" adlı çalışma aynı isimle kitaplaştırılmıştır. M. Hoff ve R. H. Townsend tarafından 2007 yılında Nebreska'da gerçekleştirilen "Rough Cilicia: New Historical and Archaeological Approaches" başlıklı sempozyum ise Oxbow Books serisinde yayınlanmıştır. Bir diğer sempozyum 2009 yılında Berlin'de "Hellenismus in Kilikien" başlığıyla gerçekleştirilmiş ve bu sempozyum Byzas süreli yayınının

bölgede bir grup kalenin varlığı dikkatimizi çekmiştir. Bunlar isodom taşlarla inşa edilmele-ri dolayısıyla bölgedeki polygonal duvar tekniğine sahip diğer kulelerden farklı taş işçiliğine sahiptir. Ancak kulelerin asıl dikkat çeken özellikleri, inşa tarihleridir. Beş adet olan isodom kulelerin Pompeius'un M.Ö. 65 yılındaki yeni düzenlemelerine ya da en geç M.S. 72 yılında Vespasianus tarafından Kilikia'nın bir Roma eyaleti olduğu zamana kadar yapılmış olduğu önerilmektedir¹¹. Bu tarih önerisi dikkat çekicidir. Durum, bölgede varolan korsan sorununun olağanüstü yetkilerle donatılan Pompeius tarafından tamamen ortadan kaldırılmasından sonraki süreçte bölgede hala bazı güvenlik sorunlarının yaşandığına işaret etmektedir. Bilindiği üzere Augustus döneminden başlayarak Doğu Dağlık Kilikia'nın da içerisinde bulunduğu imparatorluk coğrafyasında Roma Barışı (Pax Romana) yaşanmaya başlamıştır. Buna rağmen bu kulelerin inşa edilmiş olması, araştırılmaya değer bir konudur. Bu araştırmanın bir nedeni daha bulunmaktadır. Bu da Augustus döneminden başlayarak bölgenin Vespasianus tarafından eyaletleştirilmesine kadarki bir yüzyıl içerisinde Korykos, Elaiussa Sebaste, Diokaisareia, Olba ve Seleukeia'dan oluşan Doğu Dağlık Kilikia kentlerinde az sayıda yapının inşa edilmiş olmasıdır. Oysaki Augustus döneminden itibaren başlayarak erken İmparatorluk Dönemi boyunca imparatorluk sınırları içerisinde zengin bir imar hareketliliğinin yaşandığı bilinmektedir. Bu çalışmada Doğu Dağlık Kilikia'da söz konusu dönemlerde, imparatorluk coğrafyasındaki diğer bölgelerle karşılaştırıldığında durgun olan imar hareketliliğinin nedeni de sorgulanacaktır. Bu yazıda asıl sorgulanmak istenen ise, bölgedeki imar hareketliliğinde yaşanan durgunluk ile isodom kuleler arasında bir ilişkinin olup olmadığıdır.

Yukarıda sıraladığımız problemlere ilişkin yapacağımız önerilerde şu yöntem izlenmiştir: Öncelikle bölgedeki siyasi gelişim ele alınmış ve ardından bu dönemdeki bölgenin kentleşme politikaları ve imar hareketliliğinin karakteri incelenmiştir. Isodom kuleler için ise önerilen tarihler içerisinde yeni bir tarih aralığı önerilmiştir. Sonuç olarak, imar hareketliliğindeki durgunluk ve isodom kulelerin inşası arasında negatif (ters yönlü) bir doğrusal ilişki olduğu saptanmıştır. Bunun nedeninin ise erken İmparatorluk Dönemi'nde Dağlık Kilikia-Isauria'da yaşanan isyanlar olduğu önerilmiştir.

Doğu Dağlık Kilikia'da Erken İmparatorluk Dönemi'nde Siyasi Yaşantı

Doğu Dağlık Kilikia, korsan sorununun Pompeius tarafından çözülmüş olmasının ardından yine kendisi tarafından kurulan Lykia, Pamphylia ve Pisidia bölgelerini kapsayan Kilikia Eyaleti'ne dahil edilmiştir. M.Ö. 44 yılında Caesar'ın öldürülmesi ile imparatorluk içerisinde iç savaş yaşanmaya başlamıştır¹². Bölge, Marcus Antonius ve Octavianus arasında yaşanan iktidar savaşından başlayarak, M.S. 72 yılına kadar vasal krallıklar tarafından idare edilmiştir. Bunun nedenini Strabon, şöyle aktarır:

“Çoktan beri bölge doğal olarak, kara ve deniz bakımından korsanlığa çok uygundu. Bu, karada dağların yüksek oluşu ve üzerlerinde geniş yaylalara ve meralara sahip olan kabilelerin oturduğundan, gemi yapımında kullanılan kerestenin varlığından ve aynı zamanda limanların, kalelerin ve gizli yerlerin oluşundandır. Bütün bunları göz önüne alarak söylüyorum, Romalılar, burada adaleti uygulamak için her zaman yerinde bulunmayan ve beraberinde silahlı kuvvetler

14. sayısında kitaplaştırılmıştır. Kilikia arkeolojisi hakkında yapılan periyodik sempozyumlar ise Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi tarafından gerçekleştirilmektedir. Bugüne kadar yapılan dört sempozyumun bildirileri, aynı merkezün süreli yayını olan “Olba” dergisinde yayınlanmıştır.

¹¹ Durugönül 1998, 132.

¹² Durukan 2009, 77-94.

bulundurmamak zorunda olan Romalı valiler yerine, bölgenin krallar tarafından yönetilmesinin daha iyi olacağını düşündüler¹³...”

Caesar'ın M.Ö. 44 yılında öldürülmesinin ardından Roma hâkimiyet alanının paylaşımı sonucunda, Doğu Akdeniz ve dolayısıyla Kilikia Marcus Antonius'un kontrolüne bırakılmıştır. Marcus Antonius, bölgede sınır düzenlemelerinde bulunmuştur. Pompeius tarafından kurulan Kilikia Eyaleti'nin batısındaki Pamphylia ve Pisidia Bölgelerini, Asia Eyaleti'ne bağlamıştır. Dağlık Kilikia'nın batısını, Polemon'a vermiştir¹⁴. Elaiussa (Ayaş) ve Korykos'u da (Kızkalesi) kapsayan Dağlık Kilikia'nın doğu kısımlarını, Kleopatra'ya hediye etmiştir¹⁵. Kleopatra, Kalykadnos ve Lamos Nehirleri arasındaki bölgede kurulu bulunan Olba Tapınak Devleti'nin başına, Aba adlı yerel halka mensup bir kraliçeyi atamıştır¹⁶. İmparatorlukta iktidar mücadeleleri, Octavianus'un Marcus Antonius'u M.Ö. 31 yılında gerçekleşen Actium savaşında yenmesiyle son bulmuştur. Octavianus, Actium zaferinin ardından Kilikia'da sınır düzenlemelerinde bulunmuştur. Octavianus/Augustus, Dağlık Kilikia'nın yönetimini ilk önce Galatia Kralı Amyntas'a vermiş¹⁷; ancak Amyntas'ın erken ölümünün ardından bu bölgenin yönetimini M.Ö. 25 yılında Kappadokia Kralı I. Arkhelaos'a bırakmıştır¹⁸. Aynı evrede merkezleri Zeus Olbios Tapınağı olan Olba rahip krallarının, özerk bir anlayışla, ellerinde kalan toprakları yönettikleri ve M.S. 10-17 yılları arasında kendileri adına hala sikke bastıkları bilinmektedir¹⁹. I. Arkhelaos'un ardından M.S. 72 yılında Vespasianus'un tüm Kilikia'yı başkent Tarsus olacak şekilde yeniden düzenlemesine kadarki zaman aralığında sırasıyla II. Arkhelaos²⁰; Polemon²¹ ve Kommagene Kralı IV. Antiokhos Dağlık Kilikia'da vasal krallık yapmışlardır²².

Doğu Dağlık Kilikia'da Erken İmparatorluk Dönemi'nde Kentleşme Politikaları ve İmar Faaliyetleri

Vasal kralların yönetimleri sırasında Doğu Dağlık Kilikia'da iki kent kurulmuştur. Bu kentlerden ilki Sebaste'dir. Öncesinde Elaiussa olarak bilinen yerleşim, Kappadokia Kralı I. Arkhelaos tarafından Augustus onuruna “Sebaste” olarak yeniden adlandırılmış ve Arkhelaos, bu kenti kendisine başkent yapmıştır²³. Bölgede bu dönemde kurulan bir diğer kent Diokaisareia'dır. Öncesinde Zeus Olbios Tapınağı sayesinde bir hac merkezi işlevi gören yerleşimde²⁴, Tiberius döneminde “Diokaisareia” ismiyle yeni bir Roma kenti²⁵ kurulmuştur²⁶.

¹³ Strabon XIV.5.6.

¹⁴ Sayar 1999a, 207.

¹⁵ Strabon XIV.5.6; Sayar 1999a, 207.

¹⁶ Sayar 1999a, 207.

¹⁷ Strabon XIV.5.6.

¹⁸ Strabon XII.5.6.

¹⁹ Durukan 2011, 147.

²⁰ Strabon XII.1.4.

²¹ Gotter 2001, 315-319.

²² Sayar 1999a, 210-211

²³ Machatschek 1967, 14; Kirsten 1974, 361.

²⁴ Durugönül 1995, 78.

²⁵ Kirsten 1974, 354 vd.

²⁶ Ayrıca Ovalık Kilikia kentlerinden olan Anazarbos, M.Ö. 21-19 yıllarında Küçük Asia'ya yapmış olduğu geziler kapsamında Augustus'un Kilikia'ya gelmesi üzerine, Ovalık Kilikia'daki vasal krallardan olan II. Tarkondimatos tarafından imparatoru onurlandırmak amacıyla “Kaisareia” olarak yeniden adlandırılmıştır. Bu olayın gerçekleştiği M.Ö. 19 yılı Anazarbos'un sikkeleri ile yazıtlarında görülen yıl sayılarının tarihlendiği Anazarbos takviminin başlangıcı olmuştur. Bunun için bk.: Sayar 1999a, 208; Hild - Hellenkemper 1990, 179.

İmparatorlar onuruna yeniden adlandırılan veya yeni kurulan bu kentlerde, imparator kültleri kurulmuştur. Elaiussa Sebaste'de Augustus²⁷ ve Diokaisareia'da ise Tiberius Tapınakları inşa edilmiştir²⁸.

Bu dönem içerisinde tarihlenen diğer bölge yapıları, imparator kültlerinin kurulduğu bu kentlerde inşa edilmişlerdir. Diokaisareia'daki yapılar, Zeus Olbios Tapınağı'nın temenos duvarına eklenmiş bir propylon ve çeşme yapısıdır²⁹. Elaiussa-Sebaste'de ise hamam³⁰ ve Kral Arkhelaos'a ait bir yazlık saray³¹ inşa edilmiştir. Ayrıca kentte Kommagene Kralı IV. Antiokhos zamanında bir başka yapı daha inşa edilmiştir. Bu yapıya ilişkin tek kanıt, IV. Antiokhos'un isminin geçtiği arşitrav yazıtıdır³². Ancak bu yapının nasıl bir işlev gördüğü henüz bilinmemektedir.

Doğu Dağlık Kilikia'da bu dönemde inşa edilme nedenlerini ileriki satırlarda önerdiğimiz bir diğer yapı grubu ise, isodom kulelerdir. Bunlar beş adettir. Akkum, Boyan, Gömeç, Sarayın ve Yalama'da bulunurlar. Bu kuleler sadece duvar işçiliği bakımından ortak özelliklere sahip değillerdir. Bunları asıl önemli kılan unsur, denize paralel olarak Korykos ve Elaiussa Sebaste kentlerinin önüne yapılmış olmasıdır. Gözetleme ve sinyal iletme karakterleri, konumlarının ötesinde mazgalları ve çatıdaki savunma düzlemlerinden anlaşılmaktadır. Bir hat üzerinde sıralanan bu kuleler her iki yerleşimin hinterlandını koruma altına alma amacını taşımaktadır³³. Durugönül, bu kulelerin Pompeius'un M.Ö. 65 yılındaki yeni düzenlemelerine ya da en geç M.S. 72 yılında Vespasianus tarafından Kilikia'nın bir Roma eyaleti olduğu zamana kadar yapılmış olduğunu önermektedir³⁴.

Doğu Dağlık Kilikia'da Erken İmparatorluk Dönemi'nde İmar Hareketliliği Üzerine Bir Değerlendirme

Bu dönemde yeniden adlandırılan veya yeni kurulan kentlerin ve bu kentlerde inşa edilen kamu yapılarının, benzer ve ortak özelliklere sahip oldukları gözlenmektedir.

Doğu Dağlık Kilikia kentlerinden Korykos, Olba ve Seleukeia'da erken İmparatorluk Dönemi'nde herhangi bir kamusal yapının inşa edildiğine dair elimizde arkeolojik veri yoktur. Bu dönemde bölgede sadece iki kentte kamu yapılarının inşa edilmiş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bunlar, yukarıda değinildiği gibi, Elaiussa Sebaste ve Diokaisareia'dır. Bu kentlerin ortak özellikleri imparatorlar onuruna yeniden adlandırılmaları ya da ilk kez kurulmalarıdır. Bir diğer önemli benzerlik, her iki kentte de imparator kültü tapınaklarının kurulmuş olmasıdır. Bu kentlerde inşa edilen az sayıdaki diğer kamu yapıları da, kentlerin yeni yapısıyla ilişkilidir. Elaiussa Sebaste'deki Kral Arkhelaos'a ait yazlık saray, kralın ikametgâhı olduğu için kamuya açık bir yapı değildir. Diokaisareia'daki propylonun ve çeşmenin ise, Tiberius Tapınağı ile aynı yapı programı dâhilinde inşa edildiği düşünülebilir. Burada amaç, bölgede hac merkezi

²⁷ Kaplan 2009a, 23-32.

²⁸ Kaplan 2012, 183-200. Ayrıca Claudius'un M.S. 41 yılında Batı Dağlık Kilikia'nın dağlık kısımlarının yönetimini Polemon'a vermesinin ardından (Sayar 1999a, 211), buradaki Leartes ve Karallia kentlerinde Claudius kültleri kurulmuş ve tapınaklar inşa edilmiştir (Söğüt 2001, 489).

²⁹ Wannagat 2006, 131-149.

³⁰ Spanu 2003, 11.

³¹ Strabon XIV.5.6.

³² Borgia - Sayar 2003, 528-532.

³³ Durugönül 1998, 94-96.

³⁴ Durugönül 1998, 132.

niteliğinde olan bu kutsal alandaki bazı ihtiyaçların karşılanmasına yöneliktir. Kentteki propylon, bölge için önemli bir tapına sahip Zeus Olbios'a Hellenistik Dönem'de adanmış tapınağın temenosuna anıtsallık kazandırmak için eklenmiştir. Bu yapı, kamusal özelliğe sahip olmasına rağmen kutsal alanın mimari anlamda estetik görünümüne hizmet etmiş olduğu açıktır. Dolayısıyla Doğu Dağlık Kilikia'nın vasal krallar tarafından yönetildiği dönem içerisinde vatandaşların günlük ihtiyaçlarına cevap verecek ve sosyal yaşantılarına zenginlik katacak sadece iki kamu yapısının inşa edilmiş olduğu görülmektedir. Bu yapılar, Diokaisareia'daki çeşme ve Elaiussa Sebaste'deki hamamdır.

Doğu Dağlık Kilikia kentlerinin vasal krallar ile yönetildiği dönem içerisinde, sadece Arkhelaosların yönetim dönemlerinde bir kentleşme ve imari kalkınma politikalarının yürütüldüğü gözlenmektedir³⁵. Arkhelaosların Doğu Dağlık Kilikia'daki kentleşme ve imparator kültürü politikaları, akrabalık ilişkileri olan³⁶ dönemin diğer vasal krallarından Herodes'in politikalarıyla uyum içerisinde³⁷. Bu vasal krallar, kendilerini atamış olan imparatorlara şükran borçlarını ödemek için atanmış oldukları bölgelerdeki bazı kentleri imparator onuruna yeniden adlandırmışlardır. Bunun yanı sıra imparatorun varlığını hissettirmek ve onun siyasi-ekonomik alanda desteğini hissedebilmek için kentlerde imparator kültürlerinin kurulmasına önem vermişlerdir. Ancak Herodes'in imar faaliyetleri ile Arkhelaosların yaptıkları arasında önemli farklılıklar göze çarpar. Erken İmparatorluk Dönemi süresince ve özellikle Augustus zamanında imparatorluk coğrafyasında çok zengin bir imar hareketliliği yaşandığı bilinmektedir³⁸. Herodes, zamanın bu anlayışını iyi algılamış olacak ki egemenlik sınırları içerisindeki tüm kentlerde saray, liman, amfiteatro, tiyatro ve hamam gibi kamusal yapıların inşasına önem vermiştir³⁹. Öte yandan Doğu Dağlık Kilikia'da benzer bir durumun varlığı söz konusu değildir. Bölgede vasal krallar tarafından yönetilen yaklaşık bir asırlık zaman dilimi içerisinde Diokaisareia'daki çeşmenin ve Elaiussa Sebaste'deki hamamın dışında, ki bunlar Arkhelaosların yönetimi zamanında inşa edilmişlerdir, halkın günlük ihtiyaçlarına cevap verebilecek başka bir kamu yapısı daha inşa edilmemiştir. Oysa Herodes tarafından yürütülen imar hareketliliğinde, sadece imparator onuruna kurdukları kentlerde değil, egemenlik alanlarındaki diğer kentlerde de yukarıda adı geçen türden çok sayıda kamusal yapı inşa edilmiştir⁴⁰. Doğu Dağlık Kilikia kentlerinde karşılaşılan ve zamanın ruhuna uymayan bu aykırı durum, erken İmparatorluk Dönemi'nde kamusal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik gerçekleştirilen imparatorluk coğrafyasındaki zengin imar hareketliliği ile örtüşmemektedir. Hiç kuşkusuz ki Arkhelaoslar, kentleşme ve imparator kültürü uygulamalarına dair Doğu Dağlık Kilikia'da birçok önemli adımlar atmışlardır⁴¹. Ancak imar hareketliliği ve kamusal ihtiyaçların karşılanması açısından diğer bölgelerdeki gibi eş değer bir

³⁵ IV. Antiokhos, Kilikia'daki kentleşme faaliyetlerini Batı Dağlık Kilikia'da yoğunlaştırmıştır. IV. Antiokhos, kendi ve kral ailesine mensup kişilerin ismi ile kentler kurar. Gazipaşa'da bulunan Kragum Dağı eteklerinde "Antiokheia", Alanya'nın (Korakesion) doğusundaki Aytap'ta kızının adıyla "Totape" ve Emenek'te bulunan İmsiören'de ise kız kardeşi Iotape Philadelphos adına "Philadelphia" kentlerini kurar (Sayar 1999a, 210-211). Ayrıca, bugün Osmaniye ilinde Düziçi olarak adlandırılan bölgede, İmparator Nero'nun onuruna "Neronias" adında bir kent kurduğu da bilinir (Hild - Hellenkemper 1990, 246).

³⁶ Suetonius Augustus 48.

³⁷ Jacobson 2001, 22-38.

³⁸ Ward-Perkins 1970, 3 vd; Waelkens 2002, 321.

³⁹ Hiç kuşkusuz ki bunlar, Romalı yaşam tarzının kanıksanmasına yönelik bir adımdır. Bu sayede atandıkları bölgelerdeki kentlerde yaşayan vatandaşların kamusal bazı ihtiyaçları da karşılanmıştır. Böylelikle imparatorluğun ve imparatorun gücü, ihtişamı ve yardımseverliği vasal kralın hizmetiyle anlam kazanmıştır.

⁴⁰ Roller 1998, 85-124; Tin Lee 2003, 53-53.

⁴¹ Bu gelişmeler için bk.: Durukan 2011, 146 vd.

ilerlemenin söz konusu olduğu söylenemez. Dolayısıyla imar faaliyetlerinde bir durgunluk söz konusudur ve bu, bölgeseldir. Ancak bu duruma neden olan koşullar Arkhelaosların yönetiminde değil, bölgede yaşanan siyasi-ekonomik bir gelişmede aranmalıdır.

Isodom Kuleler ve Dağlık Kilikia/Isauria İsyanları

Burada, imar faaliyetlerinde takip edilen durgunluk ile isodom kuleler arasında bir ilişkinin olup olmadığı tartışılmalıdır. Bunun için öncelikle isodom kuleler için yapacağımız yeni tarih önerisinin kanıtlarını açıklamamız gerekir:

Isodom kulelerin aynı hat üzerinde ve benzer duvar tekniğinde inşa edilmesi, çağdaş veya yakın bir zamanda inşa edildiklerini ve aynı program dâhilinde oluşturulduklarını gösterir. Bunun yanı sıra bu kulelerin asıl dikkat çeken özellikleri, sadece Korykos ve Elaiussa Sebaste kentlerinin hinterlandlarında inşa edilmiş olmalarıdır. Bu durum isodom kulelerin sadece Korykos ve Elaiussa Sebaste'nin hinterlandlarıyla ilişkili olduğuna ve bu iki kentin savunmasızna-gözetlenmesine yönelik inşa edildiklerine işaret etmekle birlikte kentlerin çevresinde bazı güvenlik sorunlarının yaşandığının da kanıtı niteliğindedirler. Nitekim Durugönül'ün bu kuleler için yaptığı tarihlendirme önerisinin yer aldığı zaman dilimi içerisinde Dağlık Kilikia/Isauria'da vassal kralların iktidarda oldukları dönemde ciddi güvenlik problemleri yaşanmıştır. Bu problemler hakkında ise Eskiçağ yazılı kaynakları bilgi vermektedir. Bu bakımdan öncelikle isyanlar üzerinde durmak faydalı olacaktır:

Vasal krallar hem hâkimiyetlerini güçlendirmek hem de imparatorluğun politikalarını hayata geçirmek için bölgede birçok girişimde bulunmuşlardır. Bu girişimlerden en önemlisi, Roma modeline uygun olarak burada yaşayanları *census* uygulamasıyla vergiye tabii kılma çalışmasıdır. Kralların çabaları, göçebeliği henüz tamamen terk etmemiş, kabile halinde yaşayan ve özgürlüklerine düşkün yerli halkın Toros Dağları'nın yükseklerine çekilmesi tepkisiyle karşılanmış ve bu tepki sık sık isyana dönüşmüştür⁴². Yabancı krallara karşı M.S. 6, 36 ve 52 yıllarında üç büyük ayaklanma olmuştur. Bu ayaklanmaların ilki, büyük boyutlar kazanmış ve Korykos ve Elaiussa Sebaste'yi elinde bulunduran Kappadokia Kralı I. Arkhelaos, Roma ordularından yardım istemek zorunda kalmıştır. Romalılar, M. Plautus Silvanus'un komutasında iki lejyonla isyana müdahale etmişlerdir⁴³. M.S. 36 yılındaki ikinci isyanda ise I. Arkhelaos'un oğlu II. Arkhelaos, isyancılarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. İsyancılar, kralın zor arazide savaşmaya alışık olmayan birliklerine karşı başarılı bir direniş göstermişlerdir. Trebellus, dört bin askerle bölgeye gelerek, Kietis halkının yaşadığı Karda ve Davara kalelerinde büyük bir katliam gerçekleştirerek isyanı bastırmıştır⁴⁴. Üçüncü isyanda ise, isyancılar Batı Dağlık Kilikia kentlerine, çiftliklere, tüccarlara ve gemilere saldırmış ve Anemurium kentini dahi kuşatmışlardır. Bunun yanı sıra Suriye'den gelen Curtius Severus emrindeki bir Roma atlı birliğini bile bozguna uğratmışlardır. Sonunda Kommagene Kralı IV. Antiokhos liderlerini öldürerek diğerlerini etkisiz hale getirmiştir⁴⁵.

Eskiçağ yazılı kaynaklarından edinilen bu bilgiler, isyanların ne denli büyük olduğuna ve isyancılarında zaman zaman çok güçlü olduklarına işaret etmektedir⁴⁶. Ancak söz konusu yazılı

⁴² Adak 2006, 123.

⁴³ Cassius Dio 55.28.

⁴⁴ Tacitus Annales 6.41.

⁴⁵ Tacitus Annales 12.58.

⁴⁶ Bu isyanlar için ayrıca bk.: Adak 2003, 186-187; Adak 2006, 123; Ergin 2013, 265.

kaynaklardan isyanların Doğu Dağlık Kilikia kentlerini etkileyip etkilemedikleri veya Doğu Dağlık Kilikia'nın kırsal kesiminde yaşayan halkın bu isyanlarda yer alıp almadığı konusunda bir bilgi edinilememektedir.

Doğu Dağlık Kilikia'nın dağlık kesimlerinde yaşayanların bu isyanlar içerisinde yer alıp almadığına ilişkin bir çıkarımda bulunmak zor olsa da, burada yaşayanların öncesinde korsan faaliyetleri içerisinde yer aldığı bilinmektedir⁴⁷. Bununla birlikte Doğu Dağlık Kilikalıların bu isyanlara katılıp katılmadıklarına ilişkin soruya cevap verememizin zorluğu, Roma tarih yazınındaki bir eksiklikten kaynaklanıyor olabilir: Aslında Eskiçağ yazılı kaynaklarındaki yüzlerce halk genelde sadece isimlerden ibaretti ve Roma'nın karşısında hepsi Asyalılar, Suriyeliler ve Isaurialılar gibi üst kimliklerin içerisine sokulmuşlardır. Örneğin Berberiler, Romalılar karşısında bir toplumu ifade eden bir isimdir. Bu isim, aynı zamanda geniş bir nüfusun içindeki farklı kesimleri ve çeşitlilikleri gizlemektedir. Aynı şeyler Eskiçağ kaynaklarının coğrafi sınırları ya da hangi halkları temsil ettiği üzerinde fikir birliğine varamadığı Isaurialı isyancılar için de söylenebilir⁴⁸. Nitekim bugün Karaman, Mut, Gülnar, Silifke ve Erdemli kırsalında yaşayan yörükler, ortak kültür ve kimlik özelliklerine sahiptirler. Bu geçmişte de böyle olmalıydı.

Dağlık Kilikia'nın doğusunda yaşayan halkların bu isyanlara destek verip vermediklerine ilişkin net bir bilgiye sahip olmasak da, bu isyanların Doğu Dağlık Kilikia'nın kentlerini ve kamusal yaşantısını etkiledikleri hususunda bazı önermelerde bulunabiliriz:

Son isyanda isyancıların Batı Dağlık Kilikia kentlerini istila ettikleri görülmektedir. Bu nedenle M.S. 52 yılındaki isyandan Doğu Dağlık Kilikia kentlerinin etkilenmemiş oldukları söylenebilir. Ancak M.S. 6 ve M.S. 36 yılındaki isyanlar için, elimizde yazılı kanıt olmasa da, aynı durumun söz konusu olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü bu isyanları engellemekle Arkhelaos I ve II görevlendirilmişlerdir. Hatta gerçekleşen ikinci isyan öncesinde bölgede yeni bir düzenleme yapılarak II. Arkhelaos'a daha fazla sorumluluk verilmiştir. Öncesinde sadece kıyı kesimlerle sınırlı olan Arkhelaosların yönetim alanı, Tiberius'un yeni düzenlemesiyle II. Arkhelaos'a Olba Tapınak Devleti'nin topraklarının yönetiminin verilmesiyle genişletilmiştir⁴⁹. Bu sayede, M.S. 36 yılındaki isyanda II. Arkhelaos'a dağlık kısmın içlerine kadar girerek isyancılarla kendi merkezlerinde mücadele etme şansı doğmuştur.

I. ve II. Arkhelaos'un isyanları bastırmaya yönelik girişimleri, her ne kadar kendi güçleriyle başarısız olsalar da, isyancıların dikkatini çekmiş olmalıdır. Nihayetinde bölgede imparatorluk politikalarını uygulamaya çalışanlar Arkhelaoslardır. M.S. 52 yılında gerçekleşen üçüncü isyan sırasında isyancılar, IV. Antiokhos'un daha fazla ilgilendiği ve yeni kentler kurduğu Batı Dağlık Kilikia kentlerini yağmalamışlardır. Bu bilgiden yola çıkıldığında M.S. 6 ve 36 yılındaki isyanlarda Arkhelaosların ve yönettikleri arazilerin isyancılar tarafından tertiplenecek bazı tehlikelere açık olduğu söylenebilir. Dolayısıyla isyancılar tarafından karşılarındaki gücün yerelde elçileri ve politikalarının uygulayıcısı olan Arkhelaosların tehdit altında olması güçlü bir olasılıktır. İsyancılar tarafından yapılacak herhangi bir saldırının, Arkhelaosların başkenti olan Elaiussa Sebaste'ye ve yakın çevresinde bulunan Korykos'a yönelik olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Nitekim bu tehlikenin boyutlarına ilişkin sayısal verilerden yoksun olsak da, bazı saldırılara karşı lejyonların müdahaleleri göz önüne alınırsa, bunlar sıradan haydut çetelerinden çok daha ciddi bir tehdit içermekteydi⁵⁰. Dolayısıyla tehlikeye karşı alınabilecek

⁴⁷ Durukan 2009, 77-102.

⁴⁸ Ergin 2013, 25.

⁴⁹ Strabon XII.1.4; Sayar 1999a, 210.

⁵⁰ Ergin 2013, 22.

önlemler ciddi olmalıydı. Bunun için Arkhelaoslar, savunma ve gözetleme amaçlı bazı yapılar inşa ettirme gereksinimi kuvvetle hissetmiş olmalıdır. İşte bu ihtiyaçtan dolayı Arkhelaosların vasal krallıkları zamanında Korykos ve Elaiussa Sebaste kentlerinin hemen üzerinde sıralanan isodom kuleler inşa edilmiş olabilir⁵¹. Buna verilecek benzer örnek ise, Pisidia'dandır. Galatia ve Pisidia, Augustus zamanının başlarında Dağlık Kilikia gibi vasal krallar aracılığıyla yönetilmiştir. Bu bölgelerdeki vasal kral, Amyntas'dır. Pisidia'nın isyancı kavmi Homonoidler ile mücadele eden Amyntas, Kremna'yı başkent olarak kullanmıştır. Amyntas zamanında Kremna'da savunma yapıları güçlendirilmiş ve yeni kuleler inşa edilmiştir. Bu kuleler, Korykos ve Elaiussa Sebaste'dekiler gibi benzer bir şekilde isodom teknik kullanılarak oluşturulmuşlardır⁵².

Sonuç: İmar Hareketliliğindeki Durgunluğa Neden Olarak İsyanlar

Isodom kulelerin Arkhelaoslar zamanında inşa edilmesi, antik kaynakların bizlere anlatmadıklarını aktarmaları açısından önemlidir. Çünkü bu kulelerin Arkhelaoslar zamanında inşası, Doğu Dağlık Kilikia'da erken İmparatorluk Dönemi'nde yaşanan imar hareketliliğindeki durgunluğun nedenlerini açıklayabilecek tek arkeolojik belgedirler. Isodom kuleler sayesinde Doğu Dağlık Kilikia'da varlığı kanıtlanan güvenlik problemleri, yerelde Roma politikalarını yürüten vasal krallar ve muhtemelen bu politikalara destek olan bölge seçkinlerinin isyancı yoksul halk topluluklarına karşı birlikte hareket etmesini sağlamış olacağını düşündürmektedir. Bu nedenle bölgesel güç ve yerel seçkinler, öncelikle topraklarını ve mal varlıklarını savunma kaygısı taşımış olmalıdırlar. Bu savunma ve korunma kaygısının, isodom kulelerin inşa edilmesine neden olduğu açıktır. Erken İmparatorluk Dönemi'nde Korykos, Olba ve Seleukeia gibi diğer Doğu Dağlık Kilikia kentlerinde imar hareketliliğine işaret edebilecek hiçbir arkeolojik veri ele geçmemiştir. Diokaisareia ve Elaiussa Sebaste'de ise imari hareketliliği yeterince zengin olmayan bir niteliğe sahiptir. Doğu Dağlık Kilikia kentlerinde yaşanan bu durumun nedeni ortak olmalıdır. Bunu isodom kulelerle varlığı kanıtlanan güvenlik sorunu ile ilişkilendirebiliriz. Aksi takdirde imparatorluğun diğer coğrafyalarında yaşanan zengin kalkınma sürecinin, Doğu Dağlık Kilikia'da da hissedilmesi gerekirdi. Çünkü imar faaliyetlerinin devlet otoritesini temsil eden bir unsur olduğu unutulmamalıdır. Bunlar devletin her yerde olduğunu, her yere erişebildiğini gösterir ve devletin imkânları ile kudretini sergiler⁵³. Nitekim Doğu Dağlık Kilikia kentlerinde asıl imar hareketliliğinin erken İmparatorluk Dönemi'nde değil de, Flaviuslar dönemi ile başlamış olması önerimizi kanıtlar niteliktedir. Vespasianus dönemi ile birlikte ve Flaviuslar dönemi içerisinde Doğu Dağlık Kilikia'da imar hareketlerinin ilk adımını oluşturan yol ağlarının ve buna bağlı olarak köprülerin inşa edilmesine öncelik verilmiştir⁵⁴. Çünkü

⁵¹ Bu durum Hellenistik kulelerin yetersiz kaldığını da düşündürmektedir. Nitekim bu kulelerden Akkum, Boyan, Gömeç ve Sarayın Korykos ve Elaiussa Sebaste'nin kuzeybatı hinterlandında inşa edilmişlerdir. Burada savunma-gözetleme amacıyla inşa edilen polygonal duvar tekniğine sahip Hellenistik Dönem kuleleri ve yerleşimleri az sayıdadır (yedi adet). Bunun yanı sıra isodom kulelerden sadece Yalama'daki kule, Elaiussa Sebaste'nin doğusunda kalmaktadır. Elaiussa Sebaste'nin doğusunda sadece bir adet kulenin inşa edilmiş olması, Hellenistik Dönem'de polygonal duvar tekniğiyle inşa edilen kule ve yerleşimlerin burada çok sayıda olmasından kaynaklanıyor olabilir (on bir adet). Bk.: Durugönül 1998, 12, Karte 2.

⁵² Mitchell 1995, 48-50; Vandeput 2007, 134.

⁵³ Ergin 2013, 494.

⁵⁴ Hild - Hellenkemper 1990, 128-142. ABD Federal İletişim Komisyonu'nda danışman olan P. Cowhey, küresel yol ağlarının yeni üretim ve iktidar paradigmasında oynadığı role ilişkin yaptığı bir benzetme burada dile getirilmeye değerdir. Ona göre, yeni ağların kurulması tıpkı Roma İmparatorluğu'nda yol yapımı gibi küresel üretimin ve yönetimin koşullarını ve ortamını sağlar. Roma İmparatorluğu'nda üretim ve teknolojinin geniş bir çevreye dağıtılması gerçekte hem emperyal topraklara verilen en kalıcı armağan hem de bu topraklar üzerinde denetimi sürdürmenin en temel koşuludur. Bk.: Hardt - Negri 2008, 312.

dağlık alanların kontrol dışında olması, imparatorun ve imparatorluğun otoritesi ve saygınlığı açısından sorundur⁵⁵. Yolların ve köprülerin yapımıyla büyük bir ölçüde tamamlanan alt yapı çalışmalarının ardından bölgedeki kentlerde kamusal yapıların inşasında patlama yaşanmıştır. Bu hareketlilik M.S. 2. ve erken 3. yy.'larda olmuştur ki, zaten bu zaman aralığında Eskiçağ kaynaklarının Isauria'lı olarak adlandırdığı dağlı halkların herhangi bir isyanı olmamıştır⁵⁶. Zira söz konusu coğrafyada yapılan araştırmalarda ele geçen mimari ve mimari süslemeli bloklar, bölgedeki imar hareketliliğinin, Doğu Dağlık Kilikia'daki gibi, M.S. 2. ve 3. yy.'larda yaşandığına işaret etmiştir⁵⁷.

Sonuç olarak şunlar söylenebilir: Erken İmparatorluk Dönemi'nde Doğu Dağlık Kilikia'da yaşanan imar hareketlerindeki durgunluk ile isodom kulelerin inşası arasında negatif (ters yönlü) bir doğrusal ilişki olduğu önerilebilir. Bunun nedeni ise, Eskiçağ yazılı metinlerinden günümüze ulaşan bilgilerle öğrenilebilen Dağlık Kilikia-Isauria isyanlarıdır. Nihayetinde güvensiz siyasi ortam, bugünde olduğu gibi, kötü ekonomilerin ana kaynağıdır. Dolayısıyla isyanlar, Arkhelaosların ve bölge seçkinlerinin şehirlerin imarına daha fazla para aktaracak kamusal harcamalarına engel olmuştur. Bu isyanların Doğu Dağlık Kilikia'da neden olduğu diğer bir önemli sonuç, burada yaşayan halkların Roma yaşam tarzıyla ve Roma kent dokusuyla kuşkusuz daha geç bir dönemde, M.S. 2. ve hatta 3. yy.'larda tanışmış olmasıdır.

---

⁵⁵ Ergin 2013, 570.

⁵⁶ Bu coğrafyada yaşayanların Romalılaştırılması amacıyla uygulanan politikalara ilişkin yeni bir görüş için bk.: Ergin 2011, 207-222. Ayrıca bölgedeki dağlı halklar uzun süren bir sessizlikten sonra M.S. 4. yy.'da tekrar isyan etmişlerdir. Bunun için bk.: Shaw 1990a, 199-233; Shaw 1990b, 237-270.

⁵⁷ Baldiran - Gider 2008, 109-134.

Kaynakça ve Kısaltmalar

- Adak 2003 M. Adak, "Welche Trachäer Bekämpfte Veranius?", *Olba VIII*, 2003, 183-195.
- Adak 2006 M. Adak, "Batı Toroslar'da Yerel Ayaklanmalar ve Eşkıyalık", *Olba XIV*, 2006, 113-126.
- Aşkın 2010 E. Aşkın, "Antik Çağda Korykos'taki Zeytinyağı ve Şarap Üretimine Yönelik Yapılanmalar ve Bunların Yerleşim Düzenlemesi İçerisindeki Yeri", *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyumu Bildirileri (2010)* 33-53.
- Aşkın 2012 E. Aşkın, "Korykos (Dağlık Kilikia) Sütunlu Caddesi ve Kuzey Kapısı", *Olba XX*, 2012, 292-321.
- Aydınöğlü 2009 Ü. Aydınöğlü, *Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretimi: Üretimin Arkeolojik Kanıtları (2009)*.
- Aydınöğlü 2010 Ü. Aydınöğlü, "Olive Oil Production in Rough Cilicia: Production Installations-Settlement Pattern-Dating", *Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyumu Bildirileri (2010)* 1-18.
- Baldıran – Gider 2008 A. Baldıran – Z. Gider, "Mimari Bloklar Işığında Isauria Bölgesinin Mimari Uygulamaları", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 20, 2008, 109-134.
- Bean – Mitford 1965 G. E. Bean – T. B. Mitford, *Journeys in Rough Cilicia in 1962 and 1963 (1965)*.
- Berns 1998 C. Berns, "Zur Datierung der Tempel in Seleucia am Calycadnus und in Elaiussa Sebaste (Kilikien)", *DaM* 10, 1998, 135-154.
- Borgia 2008 E. Borgia, "Notes on the Architecture of the Roman Temple at Elaiussa-Sebaste", *Olba XVI*, 2008, 249-276.
- Borgia – Sayar 2003 E. Borgia – M. H. Sayar, "Iscrizioni", *Elaiussa Sebaste II*. E. E. Schneider (ed.), Vol. 2, 2003, 525-540.
- Cassius Dio Cassius Dio, *Roman History*. E. Cary (çev.) (1927).
- Durugönül 1989 S. Durugönül, *Die Felsreliefs im Rauhen Kilikien (1989)*.
- Durugönül 1995 S. Durugönül, "Olba: Polis mi, Territorium mu?", *Lykia II*, 1995, 75-82.
- Durugönül 1998 S. Durugönül, *Türme und Siedlungen im Rauhen Kilikien, AsiaMS* 28 (1998).
- Durukan 2009 M. Durukan, "The Connection of Eastern and Central Cilicia with Piracy", *Adalya XII*, 2009, 77-103.
- Durukan 2011 M. Durukan, "Olba Territorysunda Hellenleştirme ve Romalılaştırma Politikalarının Arkeolojik İzleri", *Adalya XIV*, 2011, 137-188.
- Eichner 2011 I. Eichner, *Frühbyzantinischer Wohnhäuser in Kilikien: Baugeschichtliche Untersuchungen zu den Wohnformen in der Region um Seleukeia am Kalykadnos (2011)*.
- Ergin 2011 G. Ergin, "How to Transform an Isaurian into a Subject? The Roman Army as a Foucaultian Technology of Power", *Adalya XIV*, 2011, 207-222.
- Ergin 2013 G. Ergin, *Anadolu'da Roma Hakimiyeti. Direniş ve Düzen (2013)*.
- Erten 2009 E. Erten, "Olba'da Romalılaşma Süreci", *Mersin Sempozyumu Kitabı (2009)* 76-85.
- Gotter 2001 U. Gotter, "Tempel und Grossmacht: Olba-Diokaisareia und das Imperium Romanum", *Varia Anatolica VIII*, 2001, 289-325.
- Hagel – Tomaschitz 1998 S. Hagel – K. Tomaschitz, *Repertorium der westkilikischen Inschriften (1998)*.
- Hardt – Negri 2012 M. Hardt – A. Negri, *İmparatorluk*. A. Yılmaz (çev.) (2012).

- Heberdey – Wilhelm 1896
R. Heberdey – A. Wilhelm, *Reisen in Kilikien* (1896).
- Hild – Hellenkemper 1990
F. Hild – H. Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien*, TIB 5 (1990).
- Hicks 1891
E. L. Hicks, "Inscriptions from Western Cilicia", JHS12, 1891, 225-273.
- Jacobson 2001
D. M. Jacobson, "Three Roman client kings: Herod of Judea, Archelaus of Cappadocia and Juba of Mauretania", *Palestine Exploration Quarterly* 2001, 22-38.
- Kaplan 2006
D. Kaplan, "Korykos Antik Kentinin ve Kilikia Bölgesinin Korinth Başlıkları", *Olba XIV*, 2006, 89-113.
- Kaplan 2008
D. Kaplan, "Korykos Tapınağı'na İlişkin Öneriler", *Olba XVI*, 2008, 227-249.
- Kaplan 2009a
D. Kaplan, "Ein neuer Kultvorschlag für den Tempel in Elaiussa Sebaste (Kilikien)", *Olba XVII*, 2009, 23-32.
- Kaplan 2009b
D. Kaplan, "Korykos Takı ve Sütunlu Caddesi Mimari Süslemeleri", *Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi XIII*, 2009, 169-182.
- Kaplan 2011
D. Kaplan, "Doğu Dağlık Kilikia'da Roma İmparatorluk Dönemi'nde İmar Hareketliliğinin ve Üretim Artışının Nedenleri", *TübaAR 14*, 2011, 107-120.
- Kaplan 2012
D. Kaplan, "Diokaisareia'daki (Dağlık Kilikia) Podyumlu Tapınak İçin Tarihleme ve Kült Önerisi", *Olba XX*, 2012, 183-200.
- Kaplan 2013
D. Kaplan, *Kilikia Bölgesi Roma İmparatorluk Dönemi Mimari Süslemeleri (Mersin Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 2013)*.
- Keil – Wilhelm 1931
J. Keil – A. Wilhelm, *Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien*, MAMA III (1931).
- Klingenschmid – Kayser 2009
C. D. Klingenschmid – C. Kayser, "Das Nymphaeum von Diokaisareia", *IstMitt* 59, 2009, 97-131.
- Kirsten 1974
E. Kirsten, "Diokaisareia und Sebaste, zwei Städtegründungen der frühen Kaiserzeit im Kilikischen Arbeitsgebiet der Akademie, *Anzeiger* 110. Jahrgang 1973, 1974, 347-363.
- Machatschek 1967
A. Machatschek, *Die Nekropolen und Grabmaeler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien* (1967).
- Mitchell 1995
S. Mitchell, *Cremna in Pisidia. An Ancient City in Peace und War* (1955).
- Roller 1998
D. W. Roller, *The Building Program of Herod the Great* (1998).
- Sayar 1995
M. H. Sayar, "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1993", *AST XII* (1995) 39-61.
- Sayar 1996
M. H. Sayar, "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1994", *AST XIII.I* (1996) 55-75.
- Sayar 1997
M. H. Sayar, "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1995", *AST XIV.I* (1997) 115-123.
- Sayar 1999a
M. H. Sayar, "Antik Kilikya'da Şehirleşme", *XII.I TürkTKB* (1999) 193-216.
- Sayar 1999b
M. H. Sayar, "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1997", *AST XVI.I* (1999) 409-423.
- Sayar 2001
M. H. Sayar, "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1999", *AST XVIII.I* (2001) 275-289.

- Sayar 2002 M. H. Sayar, "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2000", AST XIX.II (2002) 111-127.
- Sayar 2003 M. H. Sayar, "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2001", AST XX.II (2003) 59-71.
- Sayar 2004 M. H. Sayar, "Kilikia'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 2002", AST XXI.I (2004) 155-169.
- Schneider 2008 E. E. Schneider, *Doğu İle Batı Arasında Bir Liman Kenti Elaiussa Sebaste* (2008).
- Shaw 1990a B. D. Shaw, "Bandit Highlands and Lowland Peace: the Mountains of Isauria-Cilicia: Part I", *Journal of the Economic and Social History of the Orient* 33, 1990, 199-233.
- Shaw 1990b B. D. Shaw, "Bandit Highlands and Lowland Peace: the Mountains of Isauria-Cilicia: Part II", *Journal of the Economic and Social History of the Orient* 33, 1990, 233-270.
- Söğüt 2001 B. Söğüt, "Kilikya Bölgesindeki Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları, İmparator Cladius Dönemi Tapınakları", *Varia Anatolica* VIII, 2001, 479-504.
- Spanu 2003 M. Spanu, "Roman influence in Cilicia through architecture", *Olba* VIII, 2003, 1-39.
- Spanu 2011 M. Spanu, *The Theatre of Diokaisareia* (2011).
- Strabon Strabon, *Geografika: XII-XIII-XIV*. A. Pekman (çev.) (1993).
- Suetonius Suetonius, *On İki Caesar'ın Yaşamı*. F. Telatar – G. Özaktürk (çev.) (2008).
- Şahin 2007a H. Şahin, "Doğu Dağlık Kilikia: Polis-Khora İlişkileri Üzerine İlk Düşünceler", *CollAn* VI, 2007, 115-179.
- Şahin 2007b H. Şahin, "Dağlık Kilikia Bölgesi Araştırmaları 2006", *Anmed* 5, 2007, 116-121.
- Şahin 2007c H. Şahin, "Eine neue Weihinschrift für Zeus Epikarprios aus dem Mittelernen Rauhen Kilikien", *EA* 40, 2007, 35-40.
- Şahin 2008 H. Şahin, "Dağlık Kilikia 2007: Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları", *Anmed* 6, 2008, 120-129.
- Şahin 2009a H. Şahin, "Doğu Dağlık Kilikia Kentlerinin Territoriumları, Yerleşme Türleri ve Değişimler", *CollAn* VIII, 2009, 257-289.
- Şahin 2009b H. Şahin, "Dağlık Kilikia 2008: Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları", *Anmed* 7, 2009, 125-131.
- Şahin 2010 H. Şahin, "Ein neuer Meilenstein Diokletians aus dem östlichen Rauhen Kilikien", *Gephyra* 6, 2009, 131-137.
- Tacitus Annales Tacitus, *Annals*. C. Moore (çev.) (1931).
- Tin Lee 2003 R. Y. Tin Lee, *Romanization in Palastine. A Study of urban development from Herod the Great to AD 70* (2003).
- Waelkens 2002 M. Waelkens, "Romanization in the East. A Case Study: Sagalassos and Pisidia", *IstMitt* 52, 2002, 361-368.
- Wannagat 2006 D. Wannagat, "Neue Forschungen in Uzuncaburç 2001-2004. Das Zeus Tempels Heiligtum und die Stadt Diokaisareia", *AA* 2005.1, 2006, 117-216.
- Ward-Perkins 1970 J. B. Ward-Perkins, "From Republic to Empire: Reflections on the Early Provincial Architecture of the Roman West", *JRS* LX, 1970, 1-19.
- Vandeput 2007 L. Vandeput, "Kontinuität und Wandel in der urbanen Architectur Pisidiens in späthellenistischer Zeit und in der frühen Kaiserzeit", *Neue Zeiten-Neue Sitten. Zu Rezeption und Integration römischen und italischen Kulturguts in Kleinasien*. M. Meyer (ed.) (2007) 133-142.

Abstract

Stagnation in Construction Activities during the Early Roman Imperial Period in Eastern Rough Cilicia (Olba Region) and Isodomic Towers: Uprisings in Rough Cilicia/Isauria

The best-preserved monuments and remains of ancient Cilicia are found in eastern Rough Cilicia, also known as the Olba Region, which extends between the rivers Kalykadnos (Göksu) and Lamos (Limonlu). This region has attracted much scholarly interest and is currently under intensive study. A group of five towers in this region has attracted our notice. These five towers have isodomic masonry, which is contrary to the more conventional towers of the region with polygonal masonry. However, the most noteworthy point about these towers is the date proposed for their construction - the period from the regulations introduced by Pompey in 65 B.C. to the establishment of Provincia Cilicia in A.D. 72 by Vespasian. This dating is quite interesting because it points to security issues even after piracy was eradicated by Pompey in the region. As known, the imperial region encompassing eastern Rough Cilicia came into the Pax Romana with the reign of Augustus. Thus it is worth investigating why such towers were built. There is one more reason for this investigation. During the century starting with the reign of Augustus very few construction activities are observed in the major cities of eastern Rough Cilicia such as Korykos, Elaiussa Sebaste, Diokaisareia, Olba and Seleukeia. However, it is known that the Roman Empire witnessed rich construction activities during the early imperial period. The present article aims to investigate the reasons underlying the scarcity of construction in eastern Rough Cilicia during the concerned period in comparison to other regions of the Empire. Actually, it is aimed at clarifying any connection between the stagnation in construction activities and the towers exhibiting isodomic masonry.

The situation in the cities of eastern Rough Cilicia does not conform to the spirit of the period when rich construction activities were underway in order to supply the demand for public functions across the Roman Empire. Certainly the Archeluids undertook important steps with regards to urbanization and the imperial cult. However, the developments in construction activities and supplying public demand were not at a level comparable with those in other regions. Thus, we can speak of stagnation in construction activities throughout the region. However, the underlying reasons should be sought not in Archeluid rule but rather in the political-economic developments in the region.

During the Archeluid period Rough Cilicia witnessed uprisings. These client kings introduced many innovations both to reinforce their power over the region and to realise the imperial policies. The most important of these was the effort to tax the inhabitants using the census system as per the Roman model. These royal efforts were rejected by the locals who

were still more nomadic than sedentary, living in tribes and very much in love with their freedom. They took to the Taurus Mountains, and their resistance culminated in frequent uprisings. Three big uprisings took place against the foreign kings in 6, 36 and 52 A.D. The first of these uprisings had wide-reaching dimensions, and the Cappadocian King Archelaos I, also ruling over Korykos and Elaiussa Sebaste, had to ask for help from the Roman army. The Romans intervened with two legions commanded by M. Plautus Silvanus. In the second uprising Archelaos II, son of Archelaos I, had to deal with the rebels. The royal troops, who were not used to fighting in rough terrain, had difficulty against the rebels. Trebellus came to the region with 4,000 soldiers and suppressed the uprising through massacres at the fortresses of Karda and Davar inhabited by the Kietis people. In the third uprising the rebels raided the cities, farmsteads, merchants and ships in western Rough Cilicia and even besieged the city of Anemurium. Furthermore, they even put to rout a Roman cavalry unit led by Curtius Severus. Finally, the Commagenian King Antiochos IV subdued the rebels by killing their leaders.

That the personal efforts of Archelaos I and II to suppress the uprisings were unsuccessful must have attracted the attention of the rebels because it was the Archelaidids who tried to establish the imperial policies in the region. In the third uprising of A.D. 52 the rebels focussed on western Rough Cilicia, where Antiochos IV had more of an interest and had founded new cities, so they plundered the cities in the area. Based on this piece of information, it is possible to state that the Archelaidids and the territory under their rule were prone to threats from the rebels during first two uprisings of A.D. 6 and 36. Thus, it is highly likely that the Archelaidids were under threat of the rebels because they were the representatives and policy implementers of the opposing power. Any attack by the rebels would more likely target Elaiussa Sebaste, the capital of the Archelaidids, and Korykos in the near vicinity. Despite the lack of numbers regarding the dimension of the threat, the fact that some Roman legions were called in for help reveals that these were more serious than ordinary bandit gangs. Thus serious measures had to be taken. For this purpose, the Archelaidids must have felt a strong need to build some structures for defence and observation purposes. Therefore, the five towers with isodomic masonry located right above Elaiussa Sebaste and Korykos must have been built during the client kingdom of the Archelaidids. A similar example can be given from Pisidia, which was ruled by client kings in the early years of Augustus's reign. The client king in Pisidia was Amyntas, who was based at Kremna against the rebel tribes of Homonodensians. During the reign of Amyntas defence structures at Kremna were strengthened, and new towers were built in isodomic masonry just like those at Korykos and Elaiussa Sebaste.

The construction of isodomic towers is the only evidence that can cast some light onto the stagnation in the construction activities in eastern Rough Cilicia during the Early Roman Imperial Period. The security problems proven to have existed through the presence of isodomic towers in eastern Rough Cilicia suggest that the client kings imposing Roman policies and the local dignitaries probably supporting these policies acted together against the poor common peoples. Therefore, the regional power and the local elite must have been concerned with protecting their estates. It is clear that this concern led to the construction of the isodomic towers. No archaeological evidence has been obtained from the Early Roman Imperial period to indicate construction activities in the cities of eastern Rough Cilicia such as Korykos, Olba and Seleukeia. In addition, construction activities observed at Diokaisareia and Elaiussa Sebaste do not display rich quality. This situation observed in the cities of eastern Rough Cilicia may be linked with the security issues proven to have existed through the presence of isodomic towers. On the contrary, the strong development observed in other regions

of the Empire must have been felt in eastern Rough Cilicia as well. For it has to be kept in mind that construction activities represented the stately authority that extended to every corner displaying the opportunities it offered and its power. Nevertheless, that the construction activities intensified in the Flavian period, not in the Early Roman Imperial period, seems to support our hypothesis. Eastern Rough Cilicia witnessed the construction of a road network and bridges during the Flavian period. That its rugged terrain had stayed out of state control posed a problem for imperial authority and civility. With the completion of roads and bridges the infrastructure was expanded, and this led to a boom in the construction of public buildings in the cities of the region. This dynamism took place in the second and early third centuries A.D. No actual uprisings by the mountain peoples, called Isaurians by ancient sources, are known during this period. Architectural remains and blocks with architectural sculpture found in this region attest to dynamic construction activities in the second and third centuries AD in eastern Rough Cilicia. Another significant outcome of the above-mentioned uprisings is the fact that the local peoples of eastern Rough Cilicia became acquainted with the Roman lifestyle and Roman urban texture relatively late, in the second and even third century A.D.

